

DREPTUL LA VIAȚĂ PRIVATĂ ȘI DE FAMILIE ÎN LUMINA CAUZEI LĂCĂTUȘ CONTRA EL VEȚIEI

Roxana Matefi

Abstract

This study aims at analyzing the right to private life, a right which is recognized and guaranteed both at national and international level, in the light of a recent decision of the European Court of Human Rights in the Case Lăcătuș v. Switzerland, decision which emphasizes some sensitive issues, like criminalizing begging; the need of protecting the disadvantaged, vulnerable, discriminated groups of individuals, as well as aspects related to the respect for the fundamental human rights.

Keywords: *private life, dignity, begging, discrimination, vulnerability.*

I. Introducere

Dreptul la viață privată se bucură de o largă recunoaștere și protecție atât la nivel național, cât și internațional, fiind frecvent invocat în fața instanțelor de judecată și îndelung analizat în doctrina de specialitate.

Articolul 26 din Constituția României garantează, în primul său alineat, viața intimă, familială și privată, recunoscând, totodată, dreptul persoanei fizice de a „dispune de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică și bunele moravuri”¹.

Odată cu introducerea în Codul civil a capitolului consacrat respectului datorat ființei umane și drepturilor sale inerente, a fost consacrat și aici dreptul la viață privată, care își găsește reglementarea în cuprinsul art. 71, care, în primul său alineat, dispune că „orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private”.

La nivel european, dreptul la viață privată este indisolubil legat de reglementarea cuprinsă în art. 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului, care prevede că: „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este

¹ Art. 26 alin. (2) din Constituția României.

prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora”.

II. Conceptul de viață privată

Conceptul de „*viață privată și de familie*”, astfel cum rezultă atât din jurisprudența națională, dar mai ales din aceea internațională și în special din cea a Curții Europene a Drepturilor Omului, este unul vast, susceptibil de varii accepțiuni, prin raportare la diversitatea situațiilor care se ivesc în practică.

Într-o decizie de speță de pe rolul instanțelor naționale se reține că „noțiunea de viață privată în sensul art. 8 al Convenției, astfel cum acest text este interpretat de instanța de contencios european, înglobează în conținutul său tot ce ține de viața privată a persoanei, de individualitatea sa, de ceea ce exprimă individualitatea și libertatea cuiva, privește protecția vieții intime a persoanei, a căminului, a relațiilor personale, a modului de petrecere a timpului liber, împotriva indiscrețiilor nejustificate sau inadmisibile”², așadar, un conținut extrem de generos, ce nu poate fi înglobat într-o definiție exhaustivă.

Una dintre prerogativele pe care le înglobează noțiunea de viață privată este, astfel cum reține însăși Curtea Europeană a Drepturilor Omului în practica sa vastă, și aceea de „dezvoltare personală și de a stabili și întreține raporturi cu alte ființe umane și lumea exterioară (Evans c. Regatul Unit, A.-M.V. c. Finlanda). Există, așadar, o zonă de interacțiune între individ și ceilalți care, chiar și într-un context public, poate să cadă sub incidența vieții private (P.G. și J.H. c. Regatul Unit)”³. Totodată, Curtea de la Strasbourg a analizat în jurisprudența sa, dreptul la viață privată inclusiv prin raportare la noțiunea de demnitate umană, apreciind că aceasta „este serios compromisă dacă persoana în cauză nu dispune de mijloace de subzistență suficiente”⁴.

În lumina celor expuse mai sus, prezintă relevanță una dintre cauzele recent soluționate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauza *Lăcătuș c. Elveției* și în care reține încălcarea dreptului la viață privată și de familie, astfel cum este acesta reglementat de articolul 8 din Convenție, cauză pe marginea căreia vom face o scurtă analiză în cele ce urmează.

² Decizia nr. 1220/2020 din 23-dec-2020, Tribunalul Giurgiu, apud <https://sintact.ro/#/jurisprudence/534866117/1/decizie-nr-1220-2020-din-23-dec-2020-tribunalul-giurgiu-obligatie-de-a-face-civil?keyword=dreptul%20la%20viata%20privata&cm=SREST>.

³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207377%22%5D%7D>.

⁴ *Ibidem*.

III. Cauza Lăcătuș contra Elveției

Astfel cum rezultă din analiza situație de fapt, în cauza suspusă analizei CEDO, reclamanta, de etnie romă, a fost condamnată, prin aplicarea legii penale din Geneva, la o amendă de 500 de franci elvețieni pentru faptul că a cerșit în public la Geneva. Ulterior aceasta a fost plasată în detenție pentru cinci zile pentru neplata amenzii. Aceasta a invocat în fața Curții Europene încălcarea drepturilor prevăzute de art. 8, 10 și 14 din Convenție.

Analiza de față va avea în vedere exclusiv aspectele legate de încălcarea dreptului reclamantei la viață privată și de familie, astfel cum reiese din motivarea Curții de la Strasbourg.

În motivarea cererii sale, reclamanta a susținut faptul că „interdicția de a cerși i-a adus o atingere de neacceptat vieții sale private, împiedicând-o să-și asigure minimul necesar supraviețuirii, având în vedere și faptul că nu are alte surse de venit, că este analfabetă, extrem de săracă și victima discriminării în țara sa pe motivul apartenenței sale la etnia romă”⁵.

Constatând că există o ingerință în exercitarea de către reclamantă a drepturilor garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Curtea a analizat dacă sunt îndeplinite exigențele prevăzute de alin. (2) al art. 8 din Convenție, de natură să justifice o astfel de ingerință, respectiv amestecul „să fie prevăzut de lege” și „să constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora”.

În urmă analizei sale, Curtea concluzionează că „sanțiunea aplicată reclamantei nu a constituit o măsură proporțională nici cu scopul luptei împotriva criminalității organizate, nici cu acela al protejării drepturilor trecătorilor, rezidenților sau proprietarilor de magazine. În cazul de față, Curtea apreciază că măsura prin care reclamanta, care este o persoană extrem de vulnerabilă, a fost pedepsită pentru faptele sale într-o situație în care aceasta nu avea, cel mai probabil, alte mijloace de subzistență, și, prin urmare, nici altă alegere decât cerșitul în vederea supraviețuirii, a adus atingere demnității sale umane și însăși esenței drepturilor protejate de art. 8. Prin urmare, statul pârât și-a depășit marja de apreciere de care se bucura în cazul de față”⁶.

Sigur că o astfel de decizie nu putea rămâne fără ecou, fiind invocată, preluată, analizată îndelung în presă, din perspectiva consecințelor pe care le generează. Devine astfel de interes modul în care statele europene se raportează, sub aspect legislativ la fenomenul cerșetoriei, sens în care am încercat să facem o scurtă analiză, a reglementărilor legale în materie, în câteva state, în principal cele care

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

scot în afara legii cerșetoria, state printre care se numără și țara noastră, să identificăm sancțiunile aplicabile în astfel de ipoteze, condițiile în care se aplică, natura și cuantumul lor.

IV. Incriminarea cerșitului în legislațiile diferitelor țări europene

România

În țara noastră, cerșetoria este scoasă în afara legii, fiind sancționată diferit în funcție de circumstanțele în care a fost săvârșită. În acest sens, vom aminti dispozițiile Legii 61/1991, precum și pe cele ale Codului penal. Astfel, potrivit art. 2, pct. 3 din *Legea nr. 61 din 27 septembrie 1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice*, „apelarea, în mod repetat, la mila publicului, de către o persoană aptă de muncă, precum și determinarea unei persoane la săvârșirea unor astfel de fapte” constituie contravenție dacă nu este săvârșită „în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să fie considerată infracțiune”. Fapta contravențională descrisă mai sus este sancționată, în condițiile art. 3 ale aceleiași legi, cu amenda de la 100 la 500 de Ron.

Pe de altă parte, exploatarea cerșetoriei sau folosirea unui minor în scop de cerșetorie constituie, în accepțiunea legiuitorului român, infracțiuni, fiind reglementate și sancționate ca atare în Codul civil.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 214 alin. (1) C. pen., „fapta persoanei care determină un minor sau o persoană cu dizabilități fizice ori psihice să apeleze în mod repetat la mila publicului pentru a cere ajutor material sau beneficiază de foloase patrimoniale de pe urma acestei activități se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”, în timp ce alineatul al doilea reglementează agravantele acestei infracțiuni. Astfel, „dacă fapta este săvârșită în următoarele împrejurări: a) de părinte, tutore, curator ori de către cel care are în îngrijire persoana care cerșește; b) prin constrângere, pedeapsa este închisoarea de la unu la 5 ani”.

Tot ca infracțiune este reglementată și „fapta majorului care, având capacitatea de a munci, apelează în mod repetat la mila publicului, cerând ajutor material, folosindu-se în acest scop de prezența unui minor”, pedeapsa în acest caz fiind închisoarea de la 3 luni la 2 ani sau cu amenda.”

Polonia

În Polonia, potrivit art. 58 C. pen. din 1971: „1. Fapta persoanei care, având mijloace de existență sau fiind aptă de muncă, cerșește în public, va fi pedepsită cu privarea de libertate, o amendă în cuantum de până la 1500 de zolți sau cu avertisment (mustare). Fapta celui care cerșește în public într-o manieră agresivă sau fruduloasă va fi pedepsită cu închisoarea sau restricționarea libertății”.

„Dacă, raportat la Codul penal polonez unei persoane i se poate aplica o pedeapsă (n.n. pentru cerșetorie) doar dacă are capacitate de muncă sau are suficiente resurse pentru a trăi independent, legea nu oferă o definiție a nivelului de resurse considerat «suficient pentru a trăi independent» și nici a «manierei importunate și frauduloase». Astfel, poliția poate decide în mod discreționar dacă să aplice unei persoane o amendă sau pur și simplu să îi ceară să părăsească zona”⁷.

Bulgaria

Potrivit art. 329 alin. (1) C. pen. bulgar, „o persoană adultă aptă de muncă, care, pentru o perioadă lungă de timp, nu se angajează în nicio muncă utilă din punct de vedere social, dar primește venituri necâștigate, într-un mod ilegal sau imoral, va fi pedepsită cu închisoare de până la doi ani sau sub supraveghere”⁸.

Danemarca

Potrivit art. 197 C. pen. danez, „Oricine, în ciuda avertismentului poliției, se face vinovat de cerșetorie sau care permite unei persoane sub 18 ani, care aparține gospodăriei sale, să cerșească, urmează să fie pedepsit cu închisoare de până la 6 luni. Dacă există circumstanțe atenuante, poate fi exonerat de răspundere”. Conform aceluiași text de lege, săvârșirea faptei într-un dintre următoarele situații – pe o stradă pietonală, lângă o stație, lângă un supermarket sau într-un mijloc de transport în comun – constituie circumstanțe agravante⁹.

Franța

Potrivit art. 312-12-1 C. pen. francez, „fapta prin care, mai multe persoane, în mod agresiv, ori sub amenințarea unui animal periculos, solicită, în public, predarea de fonduri, de valori sau a unui bun se pedepsește cu 6 luni închisoare și cu amenda de 3 750 euro”.

V. Concluzii

Protejarea drepturilor fundamentale ale omului este un deziderat pe care orice societate democratică, funcțională trebuie să-l urmărească, prin intermediul unor instrumente nu „teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective”¹⁰.

Cauza analizată vine să ne conștientizeze, la nivel de individ, la nivel de societate, cu privire mijloacele efective de garantare acestor drepturi în cazul celor mai vulnerabili dintre noi.

⁷ Kostka J. (2019), *The Migrating Poor: Romanian Roma Under Social Authoritarianism in Poland*, în: Magazzini T., Piemontese S. (eds), *Constructing Roma Migrants*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11373-5_9.

⁸ <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/bg/bg024en.pdf>.

⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Begging#Legal_restrictions.

¹⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-207377%22>].

Aflată într-o „situație vădită de vulnerabilitate”, Curtea îi recunoaște reclamantei „dreptul, inerent demnității umane, de a-și putea exprima suferința și de a încerca să-și remedieze nevoile, cerșind”¹¹.

Nu lipsit de relevanță este argumentul pe care îl formulează judecătorul Ravarani, în opinia sa separată, potrivit căruia „decizia de a cerși este parte a dreptului la autodeterminare și autonomie personală, principiu care stă la baza interpretării garanțiilor articolului 8”¹².

Fenomenul cerșetoriei este fără putință de tăgadă unul sensibil, care aduce în prim plan, pe de o parte, categorii sociale vulnerabile, defavorizate, de multe ori discriminate, iar, pe de altă parte, fenomenul deloc de neglijat al criminalității organizate sau al exploatării celor vulnerabili și aflați în nevoie.

În atari condiții, stabilirea unor linii de demarcație între legal și ilegal în materia cerșetoriei presupune un demers deloc facil, în care dezideratele respectării demnității ființei umane și ale autodeterminării ar trebui cântărite cu atenție.

Bibliografie

- Convenția Europeană a Drepturilor Omului;
- Constituția României;
- Codul civil;
- Codul penal;
- Codul penal francez;
- Legea nr. 61 din 27 septembrie 1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice;
- Guillem Fernández Evangelista, *A report on the criminalisation of homelessness in Europe*, 2013;
- Kostka J. (2019), *The Migrating Poor: Romanian Roma Under Social Authoritarianism in Poland*, în: Magazzini T., Piemontese S. (eds), *Constructing Roma Migrants*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-11373-5_9;
- <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/bg/bg024en.pdf>;
- <https://www.global-regulation.com/translation/poland/2986393/act-of-20-may-1971-the-code-of-offences.html>;
- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-207377%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-207377%22]);
- <https://sintact.ro/#/jurisprudence/534866117/1/decizie-nr-1220-2020-din-23-dec-2020-tribunalul-giurgiu-obligatie-de-a-face-civil?keyword=dreptul%20la%20viata%20privata&cm=SREST>.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.